

Procesi avtopoieze: kvalitativni pristop za obvladovanje organizacije v temeljnih procesih

Tanja Balažic Peček*

Fakulteta za organizacijske študije v Novem mestu, Novi trg 5, 8000 Novo mesto, Slovenija
taja.balazic@gmail.com

Franc Brcar

Fakulteta za organizacijske študije v Novem mestu, Novi trg 5, 8000 Novo mesto, Slovenija
franc.brcar@gmail.com

Povzetek:

Raziskovalno vprašanje (RV): Sprašujemo se, kateri procesi avtopoieze sovpadajo z temeljnimi procesi organizacije?

Namen: Osnovni namen raziskave je poiskati sovpadanja temeljnih avtopoietskih procesov in pristopov, v smislu pomembnosti za samo-delovanje organizacije.

Metoda: Uporabili smo kvalitativne metode v raziskovanju. Izhajali smo iz metodološkega orodja »Informacijski graf avtopoieze«. Analizo teoretičnih predpostavk smo izvedli v programskem orodju Atlas.ti.

Rezultati: Iz kvalitativne razberemo, da se avtopoietski procesi: povezovalni, metabolični in miselni, sovpadajo s temeljnimi procesi: nadzorni, pospeševalni in vzdrževalni. Znotraj potrjenih procesov, pa so delujoči principi: samo/so-spoštovanje, samo/so-zavedanje in samo/so-organizacija.

Organizacija: Zavedanje, da je organizacije živa materija, ki se samo/so-proizvaja, če ima zato ustrezne pogoje. Ugotovljamo, da prevladuje še vedno mehanistična paradigma, ki »duši« razvoj živih procesov v organsko-humano organizacijo.

Družba: Ne moremo pričakovati, da je družba odgovorna, če za to ne vzpostavimo ustreznih pogojev v človeku, ki ustvarja organizacijo.

Originalnost: Z kvalitativnimi metodami raziskujemo kvaliteto procesov, ki so potrebni, da preidemo v organsko-humano paradigmo.

Omejitve/nadaljnje raziskovanje: V raziskavi smo se omejili na analizo teoretičnega teksta. Raziskovanje bomo nadaljevali s prenosom temeljnih teoretičnih izhodišč v praktično okolje.

Ključne besede: avtopoietski procesi, temeljni procesi, samo/so-spoštovanje, samo/so-zavedanje, samo/so-organizacija.

1 Uvod

V vsakdanji praksi organizacije se srečujemo z vrsto kompleksnih dejavnikov, ki jih vsakdo skuša razumeti po svojem poznavanju organizacije in strokovnem znanju. Za globlje poznavanje organizacije smo proučevali temeljne procese v organizaciji. Bojujemo se proti razpadanju organizacije in vlagamo nenehne napore, da preprečimo procese dezorganizacije (Ivanko, 2004). Zanima nas, kako v organizaciji spodbuditi procese samo-delovanja, da bi s tem pripomogli k delovanju bolj spontane organizacije.

* Korespondenčni avtor / Correspondence author

Prejeto: 11. november 2018; revidirano: 20. november 2018; sprejeto: 30. november 2018. /

Received: 11th November 2018; revised: 20th November 2018; accepted: 30th November 2018.

Proučujemo avtopoiezo in avtopoietske procese, zato nas je zanimalo kako sovpadajo s temeljnimi procesi v organizaciji. »Autopoiesis« je mreža procesov proizvodnje, kar navajajo številni avtorji (Maturana in Varela, 1980; Capra 2002; Janstch, 1980; Ovsenik, 1999; Lauc, 2000 in drugi), na podlagi proučevanj tega naravnega principa, z različnih zornih kotov in znanstvenih področij. Predpostavljamo lahko, da gre za procese proizvodnje, so to procesi, ki imajo temeljno funkcijo v organizaciji. Kar pa ne pomeni, da so samo nekje spodaj, kot nekakšen »temeljni kamen«. Gre za živo dinamiko v neprestaninem gibanju po povratnih zankah. Vse to je v človeku, ki je živ dejavnik dogajanja v dveh vlogah: kot opazovalec in kot akter. V bistvu nam je Narava podarila vse principe, da lahko zavestno delujemo in ustvarjamo živi svet. Kako? S svojim opazovanjem lahko nenehno opazujemo dogajanje v okolici in če nas to dogajanje dotakne oziroma smo pozvani v določeno aktivnost lahko: zavestno, spošljivo in organizirano razmišljamo, usmerjamo in delujemo (Balažic, 2018). V raziskavi smo se osredotočili posplošitve avtopoietskih procesov in principov v treh nivojih, ki jih (Ivanko, 2014) razvrsti na: vzdrževalni, pospeševalni in nadzorni. V te tri nivoje je usmerjeno naše raziskovanje avtopoietskih procesov. Zakaj? Radi bi dokazali, da gre za procese, ki so osnovni za delovanje človeka in organizacije (Maturana in Varela, 1980; Capra 2002; Janstch, 1980; Ovsenik, 1999; Lauc, 2000 in drugi).

Z raziskavo želimo seznaniti in opozoriti so-delujoče akterje v organizacijah, kako pomembni so temeljni avtopoietski procesi, na katere bi se morali osredotočati v organizacijah za delovanje v smeri organsko-humane organizacije. Praksa kaže drugače, da smo še vedno »ukalupljeni« v mehanistični organizaciji, ki duši žive procese že v sami strukturi, ter posledično živi procesi nimajo prave vodstvene podpore, da bi jim posvečali pozornost. Ovsenik & Ovsenik (2017), ugotavljata, da sedanje krizno obdobje še dodatno spodbuja kritično razmišljanje. Pravita, da je poudarek na pozornosti zavestnosti, ki jih lahko najdemo »znotraj človeških dejanj«.

Za avtopoiezo vemo, da gre za krožni življenjski princip, ki vnaša v organizacijo harmonijo človeških odnosov, ki pa v sodobni organizaciji še ni našla pravega mesta, čeprav so že bili podani krovni koncepti z vgrajenimi avtopoietskimi pristopi (Bača in sod. 2007). Pavuna (2017) predpostavlja, da zdravo dinamiko človeka zagotavlja ljubezen v neprestani akciji in tukaj se odpirajo še nadaljnja področja raziskovanja avtopoieze.

2 Teoretična izhodišča

Avtopoietske procese sta odkrila Maturana in Varela (1980), ko sta definirala izvor proizvodnje živega v celici, kot osnovni življenjski enoti. Ugotovila sta, da večplastnost mreženja omogoča medij, ki se operativno zapira in informacijsko odpira v sistemski mreži. Njihovo razkritje avtopoieze kot krožno organizacijo živih sistemov, predstavljata novo perspektivo kot novo paradigmo. Morgan (2004) pri nadaljnjem proučevanju avtopoieze izpostavlja: neodvisnost, krožnost in samo-referenčnost. Ovsenik (1999) je ugotovitve biologov prenesel v teorijo organizacijske misli, kjer izpostavi proces spoznavanja in opazovanja. Čilenska avtorja poudarjata, da gre pri avtopoietskih sistemih za temeljno razliko

med organizacijo in strukturo. Odkrjeta strukturo komplementarnega delovanja in se dotakneta socialno-etičnega vidika. V spoznavnem procesu definirata poslušalca in opazovalca, kot celoto, ki ustvarja v perspektivi celote. Izpostavita procese: konceptualnega mišljenja, govora in samo-zavedanja (Maturana & Varela, 1980).

Že antičnim Grkom se je odkrila filozofija (Aristotel, 2013), da gre pri življenjskem ciklu za procese nenehnega gibanja, ki se kaže v nastajanju in propadanju. Konstruktivisti trdijo, da je vsa resnica ujeta v kreativni krog in da se procesi bivanja kažejo v dinamičnem okolju (Kordeš, 2004). Z epigenetskimi procesi lahko potrdimo odprto evolucijo, s katero se srečujemo na vsakem koraku (Jantsch, 1980). Bojujemo se proti razpadanju organizacije in vlagamo nenehne napore, da preprečimo procese dezorganizacije (Ivanko, 2004), namesto, da bi uporabili sposobnost upiranja in se prepustili zakonu prepuščanja, ki omogoča prost pretok informacij (Lasan, 2006).

Pri Laucu (2000) ugotavljamo, da je v proces odločanja vključil transformacijski proces: občutenja, mišljenja, govorjenja in delovanja. Živo se opredeljuje s procesom metabolizma, rastjo in reprodukcijo, ter organizacijo organizacije, kot je njegovo razumevanje izvornih avtorjev. Osrednja vloga postavljata živčni sistem, ki se širi na proces abstraktnega mišljenja in proces usmerjajočega komuniciranja. Velik poudarek namenjata razmerijskih aktivnostim, ki v neprestanih interakcijah vzpostavljajo združbo razmerij, ki so tako notranji kot zunanji in pomembni za samo-ohranitev. Proces samo-nastajanja v območju stalnih interakcij, pa organizem vodi v kontinuirano in usmerjeno obnašanje. Stanje samo-zavedanja pa človek kot živo bitje ustvari skozi krožne procese: mišljenja, jezika, pomnjenja in učenja. Biologa zaznata tudi dinamičen proces individualizacije in so-delovanja, s čimer se poveča kompleksnost med organizmi. Predstavita fenomen biološko zaprtega in socialno odprtega sistema (Maturana & Varela, 1980). Morgan (2004) je ugotovitve Čilencev in njihovo idejo avtopoieze prepoznal kot združljive z organizacijskimi zakoni, kot del samo-referenčnih procesov. Čilenceva sta šla dalje, ko sta uspela definirati kontinuiran proces transformacije, ki se neprestano odvija kot proces postajanja, ki je odraz nenehnega procesa učenja in procesa življenja. Tudi Capra (1997) se zaveda, da proces spoznavanja temelji na samo-spoznavanju. Lauc (2000) dodaja, da so avtopoietični procesi možni če človek sam vzpostavi cilje da je družbeno racionalen, naraven, učinkovit in human – kar opredeli da so lastnosti avtopoietičnega človeka.

Maturana in Varela (1998) sta v teoriji avtopoieze spoznala, da je so-žitje z drugimi ljudmi prvenstveno in da smo potopljeni v mrežo interakcij. Pravita še, da je spoznavni krog v bistvu spoznavni proces, ki je odraz našega notranjega doživljanja sveta. Zaznala sta, da živimo v svetu ustaljenih kulturnih tradicij in omejitev, ki nas usmerjajo v to kaj in kako vidimo, občutimo, ravnamo in prikrivamo, kar omejuje naš proces ustvarjanja. Opozarjata na etiko, katera ima referenčno točko v zavesti in v človeški refleksiji. Na kar opozori tudi Ovsenik (1999) s svojim modelom »Sinusoida«, kjer s krogom oziroma valom ponazori miselni proces. Morgan (2004) je kritičen, da se Maturana in Varela (1998) nista dotaknila socialnega vidika, čeprav zasledimo da pogledata iz široke perspektive in poudarita dopuščanje so-

človeku možnost porajanja skupnega sveta. Socialni fenomen procesov med ljudmi izpostavi tudi Ovsenik (1999), ko se sprašuje po obstoju socialne organizacije kot »socio-autopoiesis«. Maturana in Varela (1998) izpostavita proces sprejemanja in dajanja, kar opredeljuje proces ljubezni in poudarita, da brez ljubezni ni socialnih procesov in tudi človečnosti ne. Pravita, da je ljubezen biološka dinamika, ki ima globoke korenine. Njihovo definicija termina »autopoiesis«, razumemo kot vrsto samo-organizacije, ki je organizirana kot mreža procesov proizvodjanja.

Procesi proizvodjanja in njihova dinamika, nas je vzpodbudila, da predstavimo koncept avtopoietske organizacije iz procesnega vidika, kar je hkrati naš motivator za osrednji del raziskave. Možina in Kordeš (v Maturana in Varela, 1998) na razumljiv in berljiv način povzameta pionirsko delo biologov, ki je zahtevno branje. Pritegnila nas je etika spoznanja, ki ga podajamo v štirih procesih spoznavanja: svobodo (samo-uravnavanje), odgovornost (samo-odgovornost), ljubezen (so-žitje in so-bivanje) in toleranco (spoštovanje), kot navajata avtorja. Razumeti je, da se na »*Drevesu spoznanja*«, Maturane in Varele (1998), samo-umevno prepletajo biološka spoznanja z etičnimi posledicami. Sporočilo razumemo, da ni dovolj da se nečesa zavedamo, ampak da v tej smeri tudi nekaj storimo in da sledimo avtopoietskim procesom. Naše razumevanje procesov v Naravi se sovпада z ugotovitvami Capre (1986), da je zdravje človeka vpliv medsebojnih procesov na ravni posameznika, družbe in ekosistema proti holističnim ekološkim konceptom. Prigogine je prvi definiral disipativne strukture, Capra (2002) pa je tudi raziskoval v tej smeri. Iz njegovih zaključkov disipativnih struktur se lahko naučimo, da je to pot, ki nas pelje do roba ali točke razcepa. V tej najbolj oddaljeni točki lahko najdemo nov zorni kot in širino vpogleda in lahko rečemo, da se tukaj začne proces ustvarjalnosti, ki pa nima konca in se poraja v vedno v novih oblikah. S procesom ustvarjalnosti je povezan metabolični proces, ki zagotavlja nenehen tok energije, da se struktura prestrukturira, ko se le ta približuje razpadu.

Pomembnost energije za vzdrževalne procese v organizmu pa najdemo pri Djurdici (2013), saj je energija pogoj za izvajanje življenjskih procesov. Z zanimanjem sledimo Capri (2002), ki komplementarno povezuje procese in strukture. Ovsenik (1999) komplementarnost omenja kot pomembno kategorijo, katero obstoječa teorija organizacije še ne sprejema. Lahko rečemo, da imamo zelo podoben zorni kot opazovanja, in povzemamo njegovo trditev, da je organizacija krožni proces, ki se neprestano vrti v krožno-spiralnem procesu. Pri Capri (2002) še zasledimo, da govori o: vzorcih, materiji in procesih. Strukturne spremembe razumemo, kot spoznavni proces, ki se odvija v procesu konceptualnega razmišljanja in razloži, da proces omogoča dvig zavestne izkušnje. Ko iščemo piramido perspektiv življenja le to najdemo pri Capri (2002) in ta vrh poimenuje »Smoter«.

Nekateri avtorji za podobo organizacije uporabijo metafore: Capra (2002) ji pravi »živa organizacija«, pri Morganu (2004) pa zasledimo »metaforo toka in transformacije«, kamor avtor uvršča tudi avtopoietsko organizacijo. Zanimivo ugotovitev najdemo pri Capri (2002), ko omenja kapital kot metaforo, ki gre skozi proces učenja in proces ustvarjalnosti. Iz te metafore se lahko razumemo, če se kapital ustvarja z učenjem, govorimo o človeku, kot

ustvarjalnem potencialu. Učenje lahko iz njegovih ugotovitev okrepimo, tako, da uporabimo samo-generativna socialna omrežja, kot »žive mreže«, da se spodbuja so-delovanje. Kot pomembno navaja refleksijo zavesti, ki je posledica sistematičnega razumevanja.

Capra (2002) tudi trdi, da je kreiranje znanja individualni proces, pri ojačenju in spodbujanju pa preidemo v socialni proces. Za boljše razumevanja organizacijskega samo-učenja kot kontinuiran proces, nam predlaga obnovitev lekcij razumevanja življenja, da lahko dosežemo kot rezultat kolektivno ustvarjalnost. Dimovski (2005) nam ponudi novost molekularnega pristopa, da vsaka sprememba vpliva na ostale elemente. Kjer je potrebno zavedanje organizacije, da ima pri procesu samo-učenja, posameznik osrednji pomen. Tudi Capra (2002) se je zavedal tega pojava, ko razmišlja o učečih kulturah, kjer je pomembna vzpostavitev povratne zanke, kot povratni proces o dogajanju v posameznem procesu. Izpostavi ustvarjanje klime zaupanja in lahko govorimo o procesih emocij. Ko Capra razmišlja o ekonomskem vidiku poudari humanost posameznikov in proces kakovosti, kjer je odločilna refleksija zavesti in opozori na dehumanizacijo organizacij. Razumemo ga, da bo potrebno spremeniti ekonomski red in proizvodne procese na vseh ravneh. In tukaj ne gre zgolj za humane organizacije, temveč preživetja človeka in razvoj kulturne civilizacije.

Dotaknili in kritično smo proučevali predvsem spoznavanje spoznavanja in etiko etike, kot procese, ki se dogajajo globoko v človeku samem in so vidni v so-delovanju v organizacijah. Kot značilnost ekosistema Capra (2002) izpostavi princip so-delovanja in da ni nihče izključen, da vsak lahko so-deluje in so-ustvarja sistem. V obstoječem svetu prevladujejo destruktivni naboj, ki je nevzdržen in mora biti re-definiran, kritično ugotavlja Capra (2002). Hammer in Champy izpostavita, da so ključnega pomena korenite spremembe s pomočjo novega gibanja, kar razumemo, da je potrebno narediti globoko spremembo v dinamiki procesov in obenem zagotoviti celovit pogled. Za tovrsten podvig pa potrebujemo proces sprememb kot ugotavljajo (Ambrož in Lotrič, 2009; Bukovec, 2009 in drugi).

Procesna dinamika je ključ, da se doseže humanistični vidik v organizaciji, da se z neprestano dinamiko ravnovesja entropije v sistem dovaja novosti po nelinearnem krožnem procesu. Jantsch (1980) govori tudi o avtokatalitičnih procesih samo-obnove, kot metabolične procese, ki vpliva metabolično evolucijo na vseh ravneh delovanja. Omenja evlucijske procese v holističnem sistemu z etičnimi in moralnimi vrednotami. Lahko rečemo, da gre za evlucijske procese, katerih osnovne količine sta definirala že Malić (1976) in Jantsch (1980). Kjer pa gre Jantsch (1980) še dlje in predstavi model vertikalne in horizontalne informacije v nulti točki, ki jo razumemo kot izvor procesov ko-evolucije.

Luhmann (1995) umešča avtopoiezo v socialni sistem in ugotavlja, da komunikacijski procesi ustvarjajo informacije za delovanja procesov. Poleg tega je za delovanje avtopoietkega koncepta kot samo-delujočega sistema odločilna binarna struktura, ki je bit za ponavljanje in vztrajnost sistema, kot razumemo Luhmanna (1995). Za samo odpiranje in zapiranje avtopoietkega sistema pa avtor navaja, da je imunski sistem tisti, ki vzdržuje procese

avtonomnega sistema. Tudi Ovsenik (1999) se pridružuje s trditvijo, da mora človek sam najprej sam sebe ustrezno usposobiti in razviti. Tako razumemo, da če človek uporabi opazovalni proces s široko perspektivo je lahko njegovo delovanje in obnašanje vsestransko, saj ga povezuje z miselnim procesom. Da bi razumeli pomen odnosa v organizaciji nam je Ovsenik (1999) vseskozi ponavljal, da organizacija brez razmerij ne obstaja. Kot končen cilj tudi pri njemu prepoznamo kulturno preobrazbo družbe. Le-ta pa je odvisna od razvoja lastne misli, kjer je znanje, volja in hotenje vloga aktivnega opazovalca. Lauc (2000) ima podobna spoznanja in večkrat poudari, da so volja, znanje in hotenje predpogoj za kvaliteten proces dela. S samo-ustvarjanjem novih možnosti, piše Ovsenik (1999), je ustvarjalni proces način ustvarjanja nove paradigme sveta in nas opozori, da se to ne dogaja prav pogosto. Tako smo lahko počaščeni, da živimo v tem času in da lahko so-ustvarjamo v dobi menjave paradigme.

Kako menjati paradigmo? Je zanimalo tudi Lauca (2000), ko ustvari model avtopoietske organizacije, kot pogoj za ustvarjanje osebne, organizacijske, ekonomske in kulturne kulture. Kajti avtopoiezo povezuje s proizvodnimi procesi dobrega, resničnega in lepega, ki so proizvodi interdisciplinarnih moralnih timov. In brez re-procesiranja skozi filtre: estetike, ekologije, etike, ekonomije in ekumenizma ne gre. V tej dinamiki procesov vidi tudi možnost re-procesiranja in restrukturiranje iz alopoietske v avtopoietsko organizacijo. Lauc nam še predlaga, da se učimo od biosfere, saj je le-ta predpogoj za noosfero. V kateri Malič (1976) vidi kibernetiko-termodinamične procese kot prepletanje področij fizike, biologije in informatike, ki jih Lauc (2000) razširi še na področje psihologije, tehnologije, ekonomije in prava. Kot predhodniki se je zavedal metaboličnega procesa, kot ključnega za preobrazbo in samo-organizacijo. Razumemo lahko, da je predpostavil horizontalno in vertikalno povezavo sinergij v ničelni točki. V tej točki se ojača ljubezen, poštenje in svoboda, kot proces srca, kjer šteje morala posameznika.

Kot kibernetiski proces razumemo tudi teorijo »botton-up« in »top-down«, da prepoznavamo, osvajamo znanje, se razvijamo in se spreminjamo. Za samo-organizacijske procese predlaga da jih dosežemo z vlaganjem v samo-zavestnosti in samo-osvoboditve dela in ljubezni, kar predpostavlja kot avtopoietsko silo razvoja. Kar najdemo tudi pri Tesli (2013), da samo-zavedanje kot del samo-spoznavanja lahko treniramo z veliko volje. Za pretočnost procesov nam Jantsch (1980) predstavi energetska pretočnost, kot glavni faktor za ko-evolucijo in udejanjanje procesov sprememb. Lauc (2000) razvije tezo, da samo-referenčno bitje temelji na osnovnih procesih: samo-vzgoje, samo-učenja in samo-organizacije, v odsotnosti strahu in jeze, ter z veliko radosti.

V organizaciji nas je v povezavi s avtopoietskimi procesi zanimala stopnja entropije. Ivanko (2004, str. 58). ugotavlja, da kadar se v organizaciji srečujemo z neuskkljenimi poslovnimi procesi, povzroči nastanek entropije. Prepričan je, da večja usklajenost oziroma sinergija v poslovnem procesu ustvarja manjšo entropijo in obratno, manjšo usklajenost oziroma disenergija spremlja entropija. Izpostavi sinergijo kot silo med posredovalci v poslovnem sistemu in jih deli na tri temeljne procese: nadzorne, pospeševalne in vzdrževalne. Z

nadzornimi posredovalci izoblikujemo samo-vzdrževalni sistem in proženje povratnega učinkovanja, ter popravljanje neželenih odstopanj procesa. Pospeševalni posredovalci so ukrepi, ki se nanašajo na zmanjševanja trenja in povečujejo učinkovitost procesa. Z vzdrževalni posredovalci pa želimo preprečiti motnje trenja, med ljudmi in napravami. V shematski model temeljne organizacije želimo umestiti procese avtopoieze:

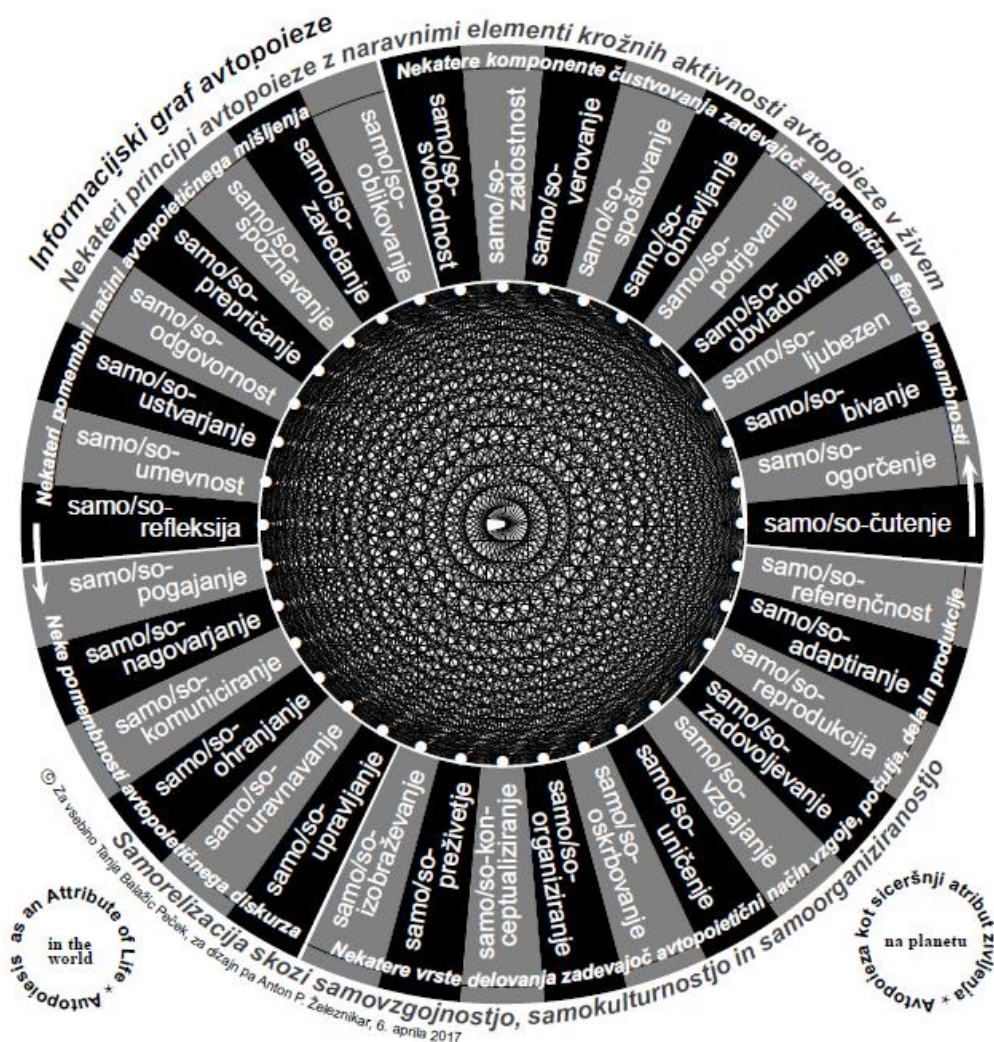
- **nadzorni** – samo-nadzor, samo-preseganje do **samo-samospostovanja**,
- **pospeševalni** – samo-vzgojnost, samo-kulturnost do **samo-zavedanja**,
- **vzdrževalni** – samo-obnova in samo-razvoj do **samo-organiziranost**.

Sprašujemo se, kateri procesi avtopoieze sovpadajo z temeljnimi procesi organizacije?

3 Metoda

V raziskavi smo uporabili kvalitativne metode v raziskovanju. Sledili smo usmeritvam Meseca (1998), ker nas zanima tako namen, potek kot razmerje med raziskavo in teorijo. Avtor pojasni, da je značilnost tovrstnih raziskovanj radovednost za poznavanje celote in bogatega razumevanja, ki nas usmerja k praktičnemu delu. Avtopoieza je neprestana dinamika v krožnem gibanju. Za izhodišče in povezovalna začetna razmišljanja v raziskavi smo uporabili informacijsko orodje »Informacijski graf avtopoieze - IGA« (Železnikar, 2016 in 2017a).

Raziskava avtopoieze v organizacijah temelji na interdisciplinarnosti abstraktnih pojavov in medsebojnem prepletanju. Iz pregledane literature avtorjev Mesec (1998), Mali (2006) in Ambrož in Colarič-Jakše (2015) ugotovimo, da je za raziskovanje abstraktnih pojavov potrebno slediti ontološkemu procesu raziskave, za znanstveno vrednotenje in potrditev pa uporabiti predvsem kvalitativno metodo raziskovanja. Kordeš (2014) pravi da je kvalitativno raziskovanje sistematičen pristop, kadar nas zanimajo fenomeni, pojavi in procesi. Ponavadi za te sprememljivke še nimamo kvantitativnih meril, saj nas ne zanima toliko rezultat, ampak sama dinamika notranjega dogajanja. Opozarja, na uporabnost metode, da pa se mora raziskovalec zavedati, da je to večina, ki jo moramo podpreti s konkretnim delom. Zlasti, ker raziskovalec želi dobiti celosten vpogled v proučevano z logiko in pravili. Za raziskovalca pravi, da je glavni merilni instrument raziskave (str. 11-15).

Slika 1. Informacijski graf avtopoieze
(so-delovanje T. Balažič Peček in A. P. Železnikar)

4 Rezultati

4.1 Priprava tabele s procesi za obdelavo

Iz »Informacijskega grafa avtopoieze« povežemo nekatere principe tako s temeljnimi procesi organizacije kot avtopoietskimi procesi. Izbrali smo: **samo/so-spostovanje**, **samo/so-zavedanje** in **samo/so-organiziranje**.

Tabela 1. Sinteza in umeščanje procesov avtopoieze v temeljne procese organizacije

Nivoji organizacije	Temeljni procesi (Ivanko, 2004, str. 58)	Teoretični koncept avtopoieze	»Informacijski graf avtopoieze«
1. nivo	Vzdrževalni proces	Povezovalni procesi	samo/so-spoštovanje
2. nivo	Pospeševalni proces	Metabolični procesi	samo/so-zavedanje
3. nivo	Nadzorni proces	Miselni procesi	samo/so-organiziranje

Z metodo primerjanja smo poskušali poiskati razmerja in podati strukturo kot model temeljnih procesov po Ivanku (2004) in povezati s procesi avtopoieze, ki smo jih pridobili z analizo v programskem orodju Atlas.ti.

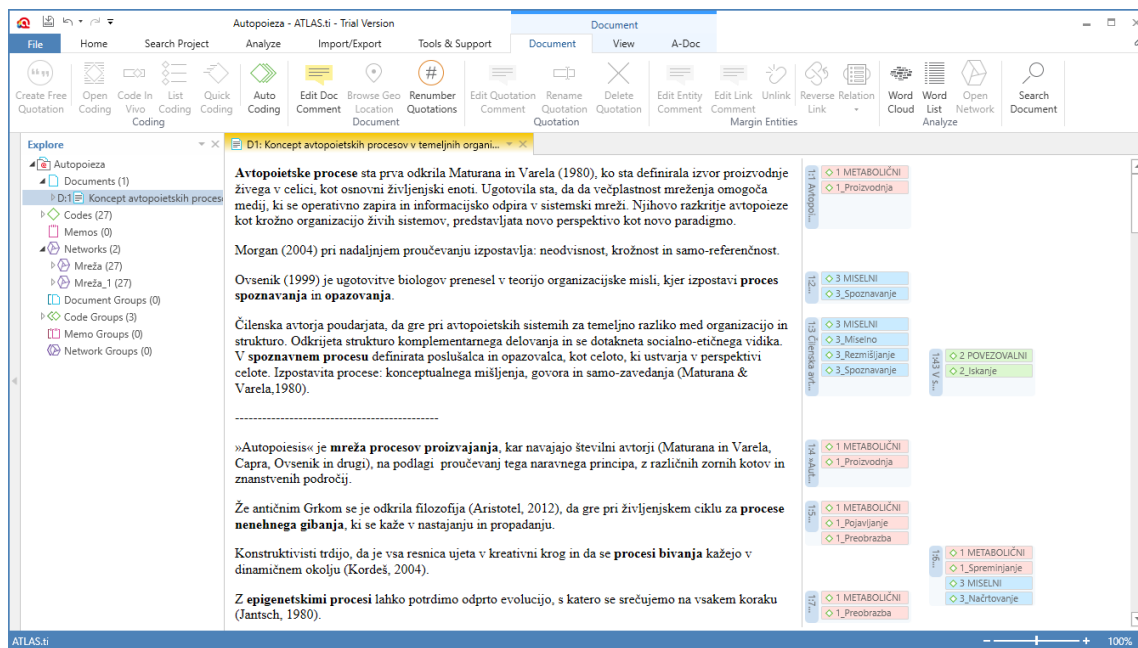
Iz teorije avtopoieze smo na podlagi utemeljitev avtorjev izbrali tri procese, ki v temeljih organizaciji predstavljajo nekašno ogrodje procesov v organizmu in organizaciji. Gre za **metabolične procese, povezovalne procese in miselne procese**, ki jih bomo skušali potrditi z analizo tekstov v Atlas.ti. Za ta namen smo pripravili tekst avtorjev: Maturana in Varela, Capra, Jantsch, Luhmann, Ovsenik, Lauc, Ambrož (s soavtorji) in drugi, iz teoretičnega dela disertacije, tako da smo besedilo strnili v povzetek teorije avtopoieze. Predpostavljamo, da so **povezovalni, metabolični in miselni proces** umeščeni v temeljih organizacije. Za kodiranje procesov smo pripravili tabelo glavnih kod, skupine kod (kategorije kod) in pod-kode za kodiranje pripravljenega teksta o teoriji avtopoieze, ter iskanje povezav – Tabela 2.

Tabela 2. Tabela za kodiranje temeljnih procesov organizacije v Atlas.ti

Proces - koda	Pod-koda za kodiranje teksta
Povezovalni	povez-, razumev-, iskanje-, prilagaja-, komuniciran-, razmerij-, prilagodljiv-
Metabolični	metaboli-, proizvodn-, ustvarjan-, transform-, ohrani-, preobraz-, reprod-, spreminjan-, delov-, pojavljan-
Miselni	miselni-, kognitiv-, razmišlj-, spoznav-, mišljen-, opazov-, načrtov-

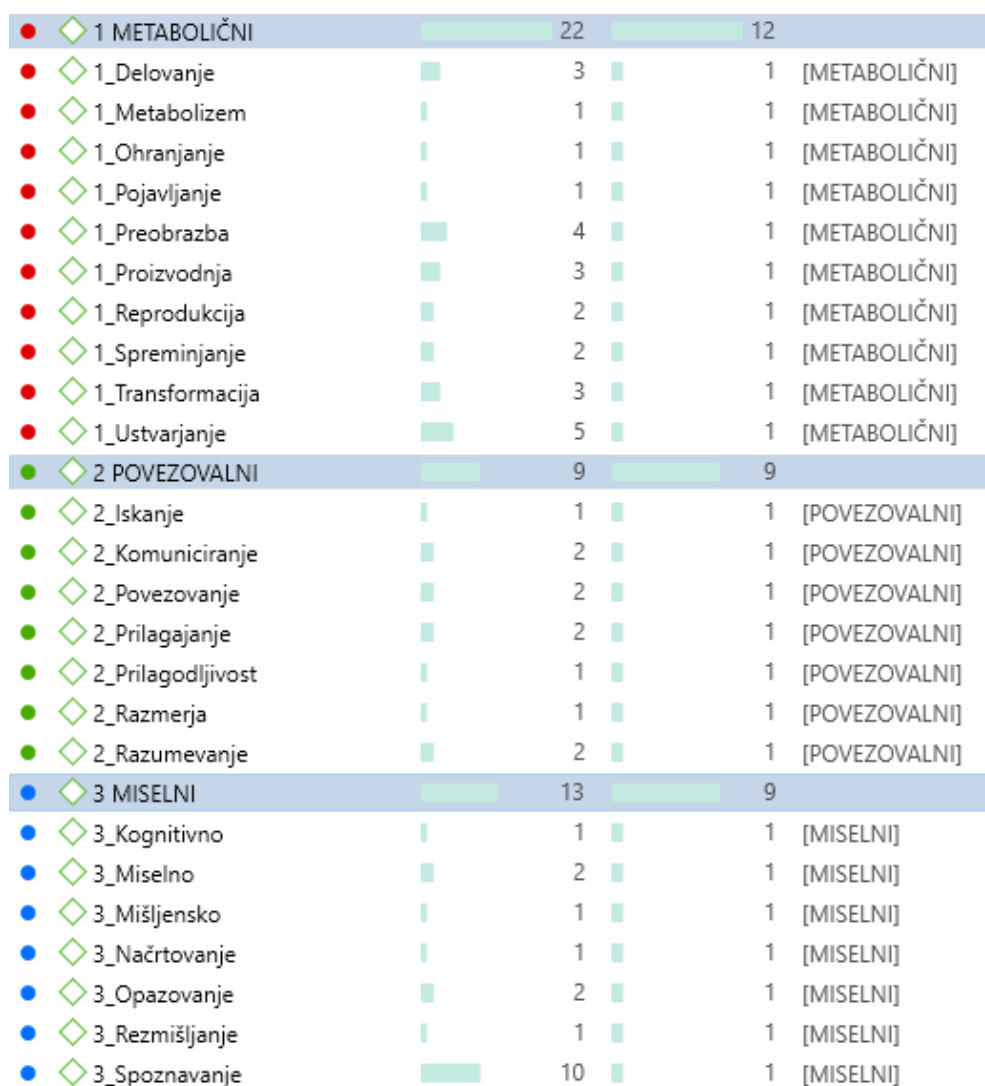
4.2 Obdelava podatkov v Atlas.ti

Na sliki 2 je prikazan del besedila s pripadajočimi kodami. Kode zapisane z velikimi črkami (Povezovalni, Metabolični in Miselni) so kategorije kod.

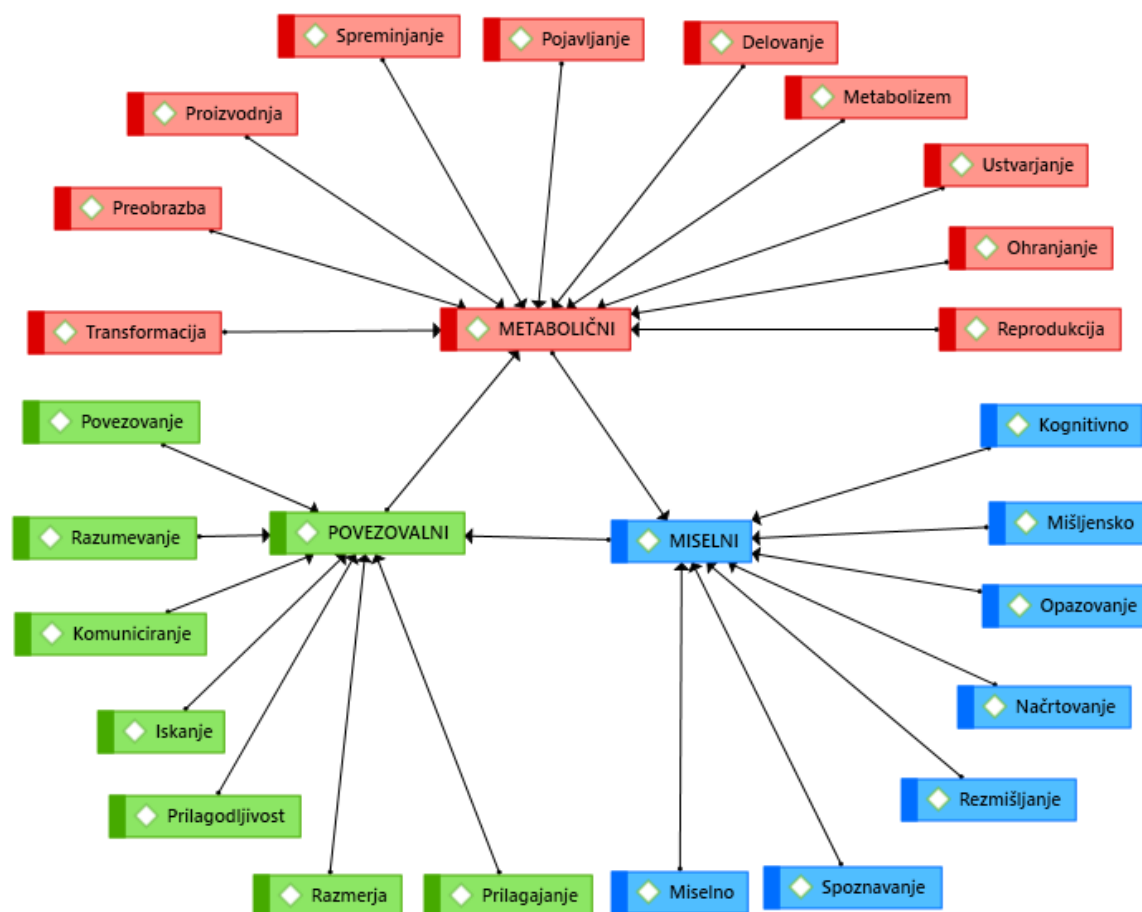
Slika 2. Prikaz kodiranja v programu ATLAS.ti.

Na sliki 3 so prikazane kategorije kod in same kode. Kategorije kod združujejo kode, oz. kategorija je pripadajočim kodam nadrejena. Frekvence pojavljanja kod so merilo pomembnosti posamezne kode. Kode z zelo nizko frekvenco so praviloma manj »pomembne« kot kode z višjimi frekvencami.

Slika 3. Kode in skupine kod s frekvencami

Slika 4 prikazuje vstopanje kod v kategorije in odvisnost med kategorijami: Povezovalni, Metabolični in Miselni.

Slika 4. Sovpadanja avtopoietskih procesov (rezultati kodiranja Atlas.ti)

5 Razprava

Pri iskanju procesov v temeljih organizacije smo povzeli in izpostavili avtopoietske procese iz teorije avtopoieze, kot jih navajajo različni avtorji. Ugotavljamo, da avtorji, ko proučujejo dinamiko proizvodjanja v osnovni celici, govorijo o procesnem delovanju. Kot pomembne izpostavijo proces opazovanja in spoznavanja kot možnost delovanja človeka kot subjekta, ki se odraža z miselnim procesom. Notranje procese v živi celici opredeljuje proces metabolizma, ki samo-ohranja in omogoča samo-razvoj. Jantsch (1980) samo-organizacijo opazuje kot neprestano mikro in makro naravno dinamiko procesov, ki v neprestanem gibanju ustvarjajo ko-evolucijo, kjer navaja, da je brezpogojni in skrajni cilj humanistični vidik. Dodaja še, da je potreben nov koncept ekosistema, kot ne-redukcionistični vidik na samo-organizacijo evolucije. Razmišljamo, da glede na to ali prevlada proces prejemanja ali dajanja, kjer ima pomembno vlogo ljubezen. Preneseno na organizacijo, lahko rečemo, da je od tega notranjega vidika odvisno ali se bo celica samo-organizirala ali des-organizirala.

Razumemo, da je metaboličen proces povezan s procesom ustvarjalnosti, ki mora imeti zagotovljen tok energije, da se struktura lahko prestrukturira. Tukaj pa lahko že govorimo o vzdrževalnih procesih, ki celici, organu, organizmu, organizaciji zagotavlja stik, interakcija in komunikacija z ostalim svetom. Na ta način smo opredlili tri procese, ki smo jih umestili v strukturni koncept: miselni, metabolični in povezovalni proces. Naše razumevanje in sklepanje smo še potrdili z analizo v orodju Atlas.si, tako, da smo povzeto besedilo ustrezno kodirali, da smo dobili kvalitativno analizo tekstov.

S pod-kodami procesov: miselni, povezovalni in metabolični dobimo miselni model procesov, ki se medsebojno povezujejo in prepletajo. Avorji se različno izražajo, ko pojasnjujejo procese: opazovanja, spoznavanja, razmišljanja, načrtovanja in druge, ki se povezujejo v miselnem procesu. Glede na pod-kode povezovalnega procesa je le-ta skupen za procese: prilagajanju, razmerja, iskanja, komuniciranja in razumevanja. Kot najštevilnejši s pod-kodami in frekvencami je metabolični proces, ki zajema: transformacijo, preobrazbo, ohranjanje, delovanje, spreminjanje, pojavljanje, ustvarjanje, reprodukcija in druge, ki pomenijo proces metabolizma ali presnavljanja. Ugotavljamo, da se pod-kode ločene in hkrati povezane v treh avtopoietskih procesih, ki se sovpadajo in jih lahko povežemo z tremi temeljnimi procesi, kot jih definira Ivanko (2004), so to: vzdrževalni, miselni in nadzorni. Lauc (2000) razvije tezo, da samo-referenčno bitje temelji na osnovnih procesih: samo-vzgoje, samo-učenja in samo-organizacije, v odsotnosti strahu in jeze, ter z veliko radosti. Poda tudi praktične rešitve odkrivanja distinkcije nepravilnosti, laži, strahu in jeze, ki se v realnosti izkazuje kot alopoieza, ali kot odsotnost ljubezni in svobode človeka, na vseh ravneh človekovega delovanja. Ambrož in Bukovec (2015) predstavita tveganje na osebni in kolektivni ravni, kot »kulturo strahu«, ki je predpogoj za plodno, ustvarjalno okolje. Poudarita, da vsaka grožnja ne sme predstavljati strahu in s tem problem v človeku, ter da sprejmemo to kot izziv oziroma, da znamo kontrolirati vplive na lastno kulturo. S procesi avtopoieze se lahko človek bolje samo-organizira z samo-zavedanjem in samo-spoštovanjem, kot rezultat obvladovanja svoje lastne harmonije ustvarjalnosti.

6 Zaključek

Z raziskavo smo naredili povezavo med temeljnimi procesi in avtopoietskimi procesi. S kvalitativno analizo smo dokazali, da se avtopoietski procesi sovpadajo s temeljnimi procesi: nadzorni, pospeševalni in vzdrževalni, kateri se sovpadajo s procesi avtopoieze: povezovalni, metabolični in miselni, kar potrjuje kvalitativna analiza Atlas.ti. Znotraj potrjenih procesov, pa delujejo principi: samo/so-spoštovanje, samo/so-zavedanje in samo/so-organizacija.

Z raziskavo smo poskušali izluščiti temeljne avtopoietske procese in principe, ki bi jih prenesli v vsakdanjo prakso delovanja človeka v organizaciji. Ugotavljamo, da bi s tem lahko organizacija uporablja že uporabljene modele za obvladovanje sistemov. V temelju vsakega modela pa priporočamo uporabo temeljnih procesov s temeljnimi principi za zavestno, odgovorno ravnanje vsakega človeka v organizaciji, na eni strani. Na drugi strani pa avtopoietska dinamika preprečuje entropijo v organizaciji, kar pomeni, da ustvarjamo žive

processe s principi avtopoieze z naravnimi elementi krožnih aktivnosti avtopoieze v živem. Le-ti pa temeljijo na zaupanju, komunikaciji in uresničevanju notranje dinamike ljubezni v akciji. Lahko bi rekli, da gre za samo-realizacijo skozi samo-vzgojnost, samo-kulturnost in samo-organiziranost. Človek sam, tako vrača dinamiko življenja v organizacijo, ko obvladuje sebe obvladuje tudi procese organizacije.

Reference

1. Ambrož, M., & Lotrič, B. (2009). *Viharnost organizacije*. Škofja Loka: Založba B&B.
2. Ambrož, M., & Bukovec, B. (2015). Fears of modern society. *Innovative issues and approaches in social sciences*, 8 (1), 163-179. doi: 10.12959/Issn.1855-0541.IIASS-2015-nol-art10
3. Ambrož, M., & Colarič Jakše, L. M. (2015). *Pogled raziskovalca: Načela, metode in prakse*. Maribor: Mednarodna založba za slovanske jezike in književnosti.
4. Aristotel, (2013). *O nastajanju in propadanju*. Ljubljana: Slovenska matica.
5. Bača, M., Schatten, M., & Deranja, D. (2007). Autopoietic Systems in Modern Organizations. *Organizacija*. 40 (3), 157-164.
6. Balažič Peček, T., & Bukovec, B. (2017) Razsežnost principa "autopoiesis" v organizaciji in družbi. *Revija za univerzalno odličnost*, 6 (1), str. 39-54.
7. Balažič Peček, T. (2018). *Gradniki avtopoieze v 4.0 organizaciji. [Autopoietic Building Blocks in 4.0 Organization]*. (Doctoral dissertation). Novo mesto: Fakulteta za organizacijske študije.
8. Balažič Peček, T., & Ovsenik, M. (2018). Organization, autopoiesis and human potential as paradigm of the future organization. *Organizacija : revija za management, informatiko in kadre*, ISSN 1318-5454. 2018, vol. 51, no. 3, str. 208-219, doi: 10.2478/orga-2018-0015.
9. Bukovec, B. (2009). *Nova paradigma obvladovanja sprememb*. Nova Gorica: Fakulteta za uporabne družbene študije.
10. Capra, F. (1986). *Vrijeme preokreta: Znanost, društvo i nastupajuća kultura*. Zagreb: ČGP Delo, OOUR Globus, Izdavačka djelatnost.
11. Capra, F. (2002). *The Hidden Connections: Integrating the Biological, Cognitive, and Social Dimensions of Life into a Science of Sustainability*. New York: Doubleday.
12. Dalai Lama XIV (2000). *Etika za novo tisočletje: Njegova Svetost dalajlama*. Tržič: Učila, založba, d.o.o.
13. Dalai Lama XIV (2002). *Umetnost življenja: Vodnik k zadovoljstvu, sreči in izpolnitvi*. Tržič: Učila International, založba, d.o.o.
14. Dimovski, V., Penger, S., Škerlavaj, M., & Žnidaršič, J. (2005). *Učea se organizacija: Ustvarite podjetje znanja*. Ljubljana: GV Založba.
15. Djurdica, B. (2013). *Kaj je življenjsko-kozmična energija: Elikzir za življenje na zemlji*. Ljubljana: Alternativa.
16. Ivanko, Š. (2004). *Temelji organizacije*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za upravo.
17. Ivanko, Š. (2012). *Organizacijske paradigme: Podlaga za nastanek in razvoj organizacijskih teorij*. Novo mesto: Fakulteta za organizacijske študije.
18. Jantsch, E. (1980). *The Self-Organizing Universe: Scientific and Human Implications of the Emerging Paradigm of evolution*. Oxford: British Library Cataloguing in Publication Data.
19. Kordeš, U. (2004). *Od resnice k zaupanju*. Ljubljana: Studia humanitatis.
20. Kordeš, U., & Smrdu, M. (2015). *Osnove kvalitativnega raziskovanja*. Koper: Založba univerze na Primorskem.
21. Lauc, A. (2000). *Metodologija društvenih znanosti*. Osijek: Sveučilišče J.J. Strossmayera u Osijeku, Pravni fakultet, Grafika.
22. Lauc, A. (2016). Transkript razprave o avtopoiezi. (Intervju, 15. avgust, 2016).
23. Lasan, M. (2005). *Stalnost je določila spremembo: Fiziologija*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
24. Luhmann, N. (1995). *Social Systems*. California: Stanford University Press, Stanford.

25. Malić, D. (1976). *Kibernetika termodinamika: Zakonitosti i metode*. Beograd: Gradževinska knjiga.
26. Maturana, H. R., & Varela, F. J. (1980). *Autopoiesis and cognition: The realization of the Living*. London: D. Reidel Publishing Company.
27. Maturana, H. R., & Varela, F. J. (1998). *Drevo spoznanja*. Ljubljana: Studia humanitatis.
28. Mesec, B. (1998). *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
29. Mesec, B. (2009). Akcijsko raziskovanje. Pridobljeno (2017, 24. julij) na <https://sites.google.com/site/kvalitativnametodologija/akcijsko-raziskovanje/predstavitev-1/>
30. Morgan, G. (2004). *Podobe organizacije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
31. Ovsenik, J. (1999). *Stebri nove doktrine organizacije, managementa in organizacijskega obnašanja*. Kranj: Moderna organizacija.
32. Ovsenik, J., & Ovsenik, M. (2017). *Nova doktrina organizacije – 2. del: Preusmeritev pozornosti*. Novo mesto: Fakulteta za organizacijske študije.
33. Pavuna, D. (2017). Transkript razprave o kvantnih pojavih v fiziki z vplivi na človeka in civilizacijo. (Intervju, 24. oktober, 2017).
34. Schwab, K. (2016). *Četrta industrijska revolucija*. Ženeva: World Economic Forum.
35. Tesla, N. (2013). *Moji izumi (My inventions)*. Ljubljana: Založba Sanje.
36. Železnikar, A. P. (2017a). Transkript razprave o samo-/so-principih v informacijskem grafu avtopoieze - slovenska izvedba. (Intervju, 6. april, 2017).
37. Železnikar, A. P. (2017b). *Filozofsko besedotvorje (Philosophical Word Formation)*. Pridobljeno (2017, 06. april) na <http://lea.hamradio.si/~s51em/book/Medit339slo.pdf>.

Dr. Tanja Balazic Peček je l. 2001 diplomirala iz organizacije in managementa ter l. 2008 specializirala iz projektnega managementa na Fakulteti za organizacijske vede (FOV) Univerze v Mariboru. Na Fakulteti za organizacijske študije (FOŠ) je v letu 2018 doktorirala z disertacijo »Gradniki avtopoieze v 4.0 organizaciji« in s tem postavila temeljni koncept ter gradnike avtopoieze za nadaljne raziskovanje avtopoietiske organizacije v vseh razsežnostih. Deluje na delavnicah izgradnje samo-podobe in naravnega zdravljenja, ter v letu 2013 pridobi status terapevtke. Njeno raziskovalno zanimanje je človek v organizaciji, kvalitativno raziskovanje, etično-ekološki koncepti, organska-humana paradigma v povezavi s fenomenom »autopoiesis« v organizacijskem in družbenem okolju. Je avtorica prispevkov na znanstvenih konferencah in člankov v strokovnih ter znanstvenih revijah. V letu 2017 je bila izbrana v tim »odličnosti FOŠ«. Od leta 2018 je predsednica alumni kluba FOŠa.

Doc. dr. Franc Brcar je univerzitetni diplomirani inženir strojništva, magister informacijsko-upravljaljskih ved in doktor menedžmenta kakovosti. Dalj časa je bil zaposlen v večjem avtomobilskem podjetju. Na začetku je delal kot specialist na področju operacijskih sistemov in baz podatkov. Sledilo je delo na področju uvajanja in vzdrževanja sistemov za računalniško konstruiranje in ERP rešitev. V zadnjem obdobju se raziskovalno ukvarja z menedžmentom, menedžmentom informacijskih tehnologij, menedžmentom poslovnih procesov, inovativnostjo in kakovostjo. Je predavatelj na več fakultetah na visokošolski, magistrski in doktorski stopnji. Izvaja individualne konzultacije in organizira seminarje za skupine iz statistike (R, SPSS, SAS, Lisrel, ...), analize kvalitativnih podatkov (ATLAS.ti) in pisanja strokovnih in znanstvenih del (raziskovalne metode, Word, Excel, PowerPoint, Windows, Linux, ...).

Abstract:

The Process of Autopoiesis: Qualitative Approach of Organization Management in Basic Processes

Research Question (RQ): We ask ourselves, which processes of autopoiesis are connected with the basic processes of organization?

Purpose: The basic purpose of research is to find the connection between the basic processes of autopoiesis and the autopoietic principals for self-organization.

Method: We used qualitative methods in the research. Our starting point arose from the methodological tool which is called “The Information Graph of Autopoiesis”. We made an analysis of theoretically assumption in the program tool Atlas.ti.

Results: We found out from qualitative analysis, that the autopoietic processes are: connecting, metabolic and mind, which are connected with basic processes: supervision, accelerating and maintenance. within the set processes there are functioning operative processes: self/co-respect, self/co-awareness as also self/co-organization.

Organization: Awareness, that an organization is a live matter, which is self/so-produced, if it has favorable conditions. We find out, that mechanistic paradigm still dominates, which “smothers” the development of the life processes in an organic-human organization.

Society: We can not expect, that this society is responsible, if we do not establish relevant conditional in a human being for this, who is creating an organization.

Originality: With quantitative methods we are researching the quality of processes, which are essential, to pass in to the organic-human paradigm.

Limitations / Future Research: We limited ourselves to research only the on analysis theoretical text. We will continue the future research by transferring the basic theoretical starting points in to a practical environment.

Keywords: autopoietic processes, basic process, self/co-respect, self/co-awareness, self/co-organization, organic-human organization.

Copyright (c) 2018 Tanja BALAŽIC Peček, Franc BRCAR

Creative Commons License

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.